

N°. 57. De Cryptographia Græcorum recentiorum Epistola Secunda ad Nobilissimum illustrissimum atque Sapientissimum Principem Demetrium Francisc: Rhodocanakidem Chiensem. Romæ 1666 in 4° et Parisiis 1667 in 8°.

Τὸ σπουδαιότερον τοῦτο πανημέριον παρά τινων ἐν Λονδίνῳ βιβλιοκλήλων ἐντυχῶν ἐκτετάμηκεν, καὶ τῆ τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου βιβλιοθήκῃ ἐδώρηται.

N°. 58. Drammaturgia divisa in sette indici con tavola degli autori. In Roma 1666 καὶ in Venetia 1755 in 4°

Σπάνιον καὶ πολύτιμον βιβλίον περιέχον ἀπαριθμησιν καὶ περιγραφὴν ἀπάντων τῶν Ἰταλιστῶν μέχρι τοῦ 1666 ἔτους δημοσιευθέντων ἐν Ἰταλίᾳ δραμάτων μετὰ συντόμου βιογραφίας τῶν γραψάντων αὐτά. Ἡ ἐν Βενετίᾳ δευτέρα ἐκδοσις αὐτοῦ περιέχει πολλὰς προσθήκας καὶ διορθώσεις τῶν I. Κινδονίου, Ἐμμανουὴλ Ροδακανάκιδος τοῦ Χίου καὶ I. Αὔγουστίνου (I. Cendonì, Emmanuele Principe Rhodocanaki di Chio et I degli Agostini).

N°. 29. S. Nili ascetæ epistolæ MLXI distributæ in quatuor libros Græce et Latine, cum notis et diatriba de Nilis et eorum scriptis. Romæ 1668 in F^o.

Καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ τῆς ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Φαβρικίου εὐρεται ἡ περὶ Νείλων διατριβή.

N°. 60. Variæ lectiones ad Constantini Manasses breviarium historicum, ad calcem Manassis Græce et Latine edite a Car. Anibale Fabrotto. Romæ 1655 in F^o.

N°. 61. Leonis Allatii Instructio de bibliotheca Palatina Romam transportanda. Ex Italico translata à Mich. Frid. Quade. Gryphiswald 1708 in 4°.

Ἐν τῷ φυλλαδίῳ τούτῳ οὐδὲ τις τὴν ἐπιγραφὴν ἀντέγραψα ἀπὸ τῶν Νικέρωνα (Memoires pour servir etc. Vol X. Part. 2. P. 259) ὁ Ἀλλάτιος καυχᾶται ὅτι οὐδὲ φύλλον ἐκ τῶν ἐξ Εἰδελβέργης εἰς Ρώμην ὑπ' αὐτοῦ μεταφερθέντων χειρογράφων καὶ βιβλίων ἀπωλέσθη.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου ὑπάρχει χειρόγραφον ἡριθμημένον 631—1 καὶ ἐπιγεγραμμένον « Instruktion à V. S. Doctor Allaccio, scrittore Græco, della bibliotheca Vaticana, per andare in Germania per servizio di nostro Signore.

N°. 62. De Ioanne Damasceno et ejusdem scriptis diatriba. Parisiis 1712 in F^o.

Ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῆς διτόμου συλλογῆς τῶν « Ἀπάντων » Ἰωάννου τοῦ Δαμασκίνοῦ τῆς ὑπὸ τοῦ

Μιχαὴλ Le Quien ἑλληνο-λατινιστῆ εἰς φύλλον ἐκδοθείσης.

N°. 63. Ἐπιστολαὶ φιλολογικαί, θεολογικαί, φιλοσοφικαί καὶ οἰκιακαί, Ἀρτινιστῆ, Ἑλληνοιστῆ, Ἰταλιστῆ et Γαλλιστῆ, γραφεῖσαι φίλοις καὶ γνωρίμοις ἀνδράσιν, καὶ ἐν παντοίοις συγγράμμασιν αὐτῶν καταχωρισθεῖσαι.

Ἰδίον τεῦχος περιέχον συλλογὴν ἀπαθῶν τῶν κατὰ καιροῦς ὑπὸ τοῦ Ἀλλάτιου γραφεισῶν ἐπιστολῶν δὲν ἐξεδόθη εἰσέτι. Ἀρκετὸς αὐτῶν ἀριθμὸς εὑρεται ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ τοῦ συντάγματος Πέτρου Βουρμανίου. « Sylloges epistolarum a viris illustribus scriptorum. (Leidæ 1727, 5 vol. in 4°), ἐν τῷ τριηκοστῷ τῆς τοῦ Ἀγγέλου Καλογερᾶ. Raccolta di Opuscoli Scientifici e Filologici. (Venezia 1728—1749, vol. 40 in 8°) καὶ ἀλλαχοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν, περὶ τῶν διὰ τοῦ τύπου μέχρι τῆς νῦν ἐποχῆς δημοσιευθέντων συγγραμμάτων (καὶ) τοῦ ἡμετέρου πατριώτου Λέοντος, ἱκανὰ νομίζω, καθ' ὅσον ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος βιογραφικοῦ δοκιμίου ἐπιτρέψει, ἵνα δώσωσι τῷ ἀναγινώσκοντι γενικὴν τινὰ ἰδέαν αὐτῶν (καὶ) νῦν δὲ προσῶμεν εἰς τὴν ἀπαρίθησιν τῶν ἐν ταῖς διαφόροις τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης ὀνομασταῖς βιβλιοθήκαις διατηρουμένων, ὅσον γ' ἐγὼ γινώσκω, ἀνεκδότων χειρογράφων, ὧν τὰ πλείω εἰσι Λατινικὰ μεθερμηνεύσεις ἑλληνικῶν συγγραφῶν τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς μήπω εἰσέτι τυπωθεισῶν.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΚΟΡΙΤΣΑΣ (1).

Πόλις καὶ ἔδρα τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ γνωρίζομένης διοικητικῆς περιφερείας, ἧτις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διαπρέπει φυσικῶς τε καὶ ἠθικῶς μεταξὺ τῶν 14 τῆς νέας Ἠπείρου ἐπαρχιῶν (2), αἰτι-

(1) Πρὸς τὸν ἀξιότιμον διευθυντὴν τῆς ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

Ἐξ Ἠπείρου τὴν 27 Νοεμβρίου 1867.

Ἐν τῷ ἑθνοφιλεῖ ἡμετέρῳ περιοδικῷ καταχωρῶνται σπαραδικαί τινες εἰδήσεις περὶ τῆς Κοριτσᾶς, ἀξιολόγου Ἠπειρωτικῆς πόλεως. Ἐὰν δὲ εἰς τὴν ἀποσταλλομένην ὑμῖν μουγραφίαν ταύτην, ἐξαχθεῖσαν ἐξ ἀνεκδότου πανήματός μου, εὑρητε θετικώτερον τε καὶ περιεργότερον περὶ αὐτῆς, εὐαρεστήθητε ἵνα δημοσιεύσῃτε καὶ τὴν παρεῖσαν, ἣν συνέταξα πρὸ δύο ἐτῶν προηγουθεν εἰς ἱκανὰς τοπικὰς πληροφωρίας παρὰ φιλικότερος καὶ λογίος Ἠπειρώτου ὀνομασθέντος εἰς τὴν πόλιν αὐτήν, οὐδὲ τις τὸ ὄνομα παρατηρησῶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐνδίδων εἰς τὴν ἐπιθυμίαν σου.

Η. ΘΕΣΠΡΩΤΟΣ.

(2) Ἰδὲ εἰς τὸ Δελ. Μῆρος, κεφ. 5' τὰ ὀνόματα τῶν 14 ἐπαρχιῶν.

νες από τῆς ἐποχῆς τοῦ κατακτητοῦ Σουλτάν Μαχμούτη ὑπήχθησαν καὶ ὑπάγονται εἰσέτι ὑπὸ τὴν τῆς Ρουμελίας ἡγεμονείαν.

Ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ διοικητικοῦ τμήματος τῆς Κοριτσᾶς ἔγκειται λεκάνη τις ἢ κοιλάς (1) ὑψηλότερα πάσης ἄλλης ἡπειρωτικῆς κοιλάδος, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τῆς κόμης Πεντοβίνας ἔχει μῆκος δέκα περίπου ὠρῶν καὶ 2—3 πλάτος. Τὴν κοιλάδα ταύτην σχηματίζουν καὶ περικλείουσιν ὄρη ὑψηλὰ τὰ ἐπόμενα, ἔωθεν ἢ κῦτόσε ὄρεινὴ Πινδία σειρά, καλουμένη Μωράβια, ἀπὸ τοῦ ΝΑ. μέρους τὸ Κιάρι (1), ὄρεινόν σύμπλεγμα (σχηματιζόμενον ἐκ τῶν ὄρέων τοῦ Μπιθικουκίου, Μοσχοπόλεως, Ὀπάρας, Γκόρας καὶ Μόκρας), βορειῶθεν δὲ, ἑτέρα ὄρεινὴ σειρά, ἀνατείνουσιν καὶ λήγουσιν πρὸς τὸ ὄρος Σκάρδον, καὶ τῆς σειράς ταύτης ὄρη σημαντικὰ εἰσι τὸ τῆς Νικολίτσας, Καστορίας, τὸ τε Ἰβάν καὶ τὸ Ξηροβούνι, ὄρος τῆς Διδόλης, εἰς οὗ τὴν κορυφὴν, καθ' ὅλον τὸ ἔτος διατηρουμένη ἔγκειται μικρὰ τις λίμνη.

Ἡ ἐκ τοιούτων σημαντικῶν ὄρέων σχηματιζομένη Κοριτσαία κοιλάς, δύο ἔχει ὁμαλὰς ἐξόδους ἢ στενά· Α' τὸ τῆς Διδόλης πρὸς ἔω κείμενον, (παρ' ᾧ ἰδρύται τὸ χωρίον Τσαγκώνι) δι' οὗ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Καστορίας, καὶ Β' τὸ στενὸν τὸ κατὰ τὴν βορείαν ἄκρην τῆς λίμνης Μαλίκης ἢ Σόβιανης, ὅθεν ἐξέρχεται τῆς κοιλάδος ταύτης ὁ Δεβόλις ποταμὸς, δι' ἧς θέσεως συγκοινωνοῦσιν οἱ ἐκ τῶν χωρῶν Ἀχρίδος, Μπεχλίστας, Τομορίτσας, Σαρπαρίου, Γκόρας καὶ Μόκρας ὀρμώμενοι. — Ἐχει ἐν τούτοις ἢ κοιλάς καὶ δύο δυσχερεῖς ἐξόδους, τὴν μὲν πρὸς τὸ ΒΑ. πλησίον τοῦ χωρίου Σθέσσα, καλουμένην ἀλβανιστὶ Προχθὴν (κεκομμένην ὄχθην) μεταξὺ τῶν ὄρέων Ἰβάν καὶ Ξηροβουνίου, φαινομένην ὡς οἶονεὶ πύλην, δι' ἧς καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς δυτικωτέρας Μακεδονίας, ἢ δὲ διέξοδος ἢ πύλη αὕτη, ὑπῆρχε τὸ πάλαι τετειχισμένη πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν ἐκείθεν κατὰ τῆς κοιλάδος ἐπιρρομένων ἐχθρῶν, ἑτέρα δὲ τοιαύτης δυσχερείας διέξοδος ὑπάρχει πρὸς τὸ νότιον, κατὰ τὸ ὄρος Κιάρι, δι' ἧς τελεῖται ἢ συγκοινωνία μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν Πρεμετῆς καὶ Κωλωνίας.

(1) Λέγεται ὅτι τὸ πάλαι ἢ κοιλάς αὕτη περιτεκαλύπτετο ὑπὸ πυκνοτάτων δασῶν, καὶ δείγμα τούτου εἰσὶ τὰ ὀνόματα, ἅτινα εἰς τινὰς θέσεις αὐτῆς εἰδῆθησαν, οἷον Οὐρμάν Τσεφλίκι (Τσεφλίκι τοῦ δάσους) Σχιαγιέτ Εὐσεύμα (Μολυβενδραν), Σχιαγιέτ Στεφανίτοι (ἢ τοῦ Στεφάνου σιδενδρία) κτλ.

(2) Κιάρι, ὄρος συνεχόμενον μετὰ τῆς Πινδίας σειράς κατὰ τὴν κορυφὴν καλουμένην Γραμμίτσαν, καὶ σχηματίζον ἐν τῇ συμπλοκῇ του μετὰ τῶν ῥηθέντων πέντε ὄρέων τὴν ὄρεινὴν σειράν, ἣν οἱ Βυζαντινοὶ ἀπεκάλουσαν Παρθιαία καὶ Πυρηναιῆ ὄρη. Τὸ Κιάρι κατὰ τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας, ἕνεκεν τῆς αὐτοῦ ἐμφωλευσεως συστηματικῶν ἀπανθρώπων ληστῶν, ἐγένετο τρέμον τοῖς διαβάταις καὶ τοῖς περιόικοις.

Τὴν κοιλάδα ταύτην διαθρέχουσιν ἀέριοι ῥύακες καὶ ποταμίσχοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Δουναβέστης, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Δεβάλι, ὅστις ἀρδεύων ἱκανὸν μέρος αὐτῆς εἰσβάλλει εἰς τὸν ποταμὸν Δεβόλιον, παρὰ τὸ χωρίον Μαλίκι. Ὁ δὲ ποταμὸς Δεβόλις κέκτηται τὴν κυρίαν πηγὴν του ἀπὸ τῆς βορεινῆς ὑπώρειας τῆς Πινδίας σειράς (Νικολίτσα προσχωρευομένης τῆς ἐκείσε κορυφῆς) καὶ πλησίον τῆς Ἰέσνας, συγχωρεύων τὸν ἐκ τῆς λίμνης Ἀρένοβον πηγάζοντα Δεβόλιον κλάδον, εἰσέρχεται εἰς τὴν τῆς Δεβόλης κοιλάδα, καὶ μετ' αὐτὴν εἰς τὴν τῆς Κοριτσᾶς, ὅπου τὸ χωρίον ἢ Πεντοβίνα, καὶ ταύτην διατέμνων ἐξέρχεται διὰ τοῦ ὡς εἴρηται στενοῦ τῆς Σόβιανης, κατερχόμενος δὲ διὰ τῶν χωρῶν τὰς Γκόρας, τοῦ Ἐλθασανίου καὶ τῆς Πεκίνης, εἰσβάλλει εἰς τὸν Ἀδριατικὸν κόλπον πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἄψου (Μπερατιοῦ) ποταμοῦ, καλούμενος Σκόμπις ἐν ταῖς ἐκβολαῖς αὐτοῦ, καὶ τοῦτον οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουσαν Τόβιν καὶ Πανύασον.

Ἡ περιγραφείσα αὕτη κοιλάς εὐκραεστάτη οὖσα εὐμορεῖ γαιῶν εὐφορωτάτων, εὐδοκίμως καὶ τακτικῶς καλλιεργουμένων ὑπὸ τῶν ἐνοικούντων τὰς ἐν αὐτῇ ἐνιδρυμένας κόμας καὶ χωρία, ἅτινα ὑπάγονται εἰς τέσσαρα διοικητικὰ τμήματα, Καστορίας, Δεβόλης, Μπεχλίστας καὶ Κοριτσᾶς, καὶ οὕτω πῶς καλλιεργουμένη παράγει ἀφθονίαν σιτηρῶν ἀρίστης ποιότητος, δι' ἧν σιτίζεται κυρίως πᾶσα ὄρεινὴ χώρα τῆς Μέσης Ἀλβανίας, καὶ πληθὺς οἴνων ἀξιολόγων ἐξάγεται ἐκ τῶν εὐκάρπων ἀμπελών τῆς· ἀτυχῶς ὁμως εἰς τὸ πεδινὸν τμήμα, τὸ ὑπὸ τὴν Κοριτσαὴν ὑπαγόμενον (τὸ καὶ εὐφορώτερον τῶν ἄλλων), ἐσχηματίσθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τρεχούσης ἑκατονταετηρίδος ἢ εἰρημένη λίμνη τῆς Σόβιανης, τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς Κοριτσᾶς, ἰχθύων καὶ ἐγγέλεων πεπληρωμένη, ἥτις ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατεκάλυψεν ἱκανῆς ἐκτάσεως ἐδάφη, ἕνεκα τῆς προσχώσεως ἱκανοῦ μέρους τῆς κύστεως τοῦ Δεβόλι ποταμοῦ κατὰ τὴν θέσιν Ἐθρενές. Ἡ πρόσχωσις αὕτη ἐγένετο ὡς ἐκ τῆς ὕλης, ἣν ὁ Δουναβέστης καὶ ἕτεροι ποταμοὶ καταβιβάζουσιν ἐν καιρῷ πολυομβρίας, διὸ καὶ ὑπερχειλίζοντα τὰ ὕδατα παρήγαγον τὴν ῥηθείσαν λίμνην, ἐξ ἧς ἐπαπειλεῖται καὶ πλείστων ἑτέρων ἐδαφῶν ἢ κατακάλυψις, διότι τὰ μέχρι τοῦδε παρὰ τῆς τοπικῆς διοικήσεως ληφθέντα καὶ ἐφαρμοσθέντα μέτρα, ὡς ἀτελῆ καὶ ἄτεχνα, οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐπῆνεγκον πρὸς ἄρσιν τοῦ εἰρημένου προσκόμματος.

Ἐν τῇ πεδινῇ μερίδι τῆς Κοριτσᾶς καὶ ἐν τῇ ὄρεινῇ ταύτης διοικητικῇ περιφερείᾳ ἀριθμοῦνται ὑπὲρ τὰς ἐξήκοντα κῶμαι καὶ χωρία, ἐνοικούμενα ὑπὸ 20 χιλιάδων ψυχῶν χριστιανῶν καὶ Ὀθωμανῶν, πλεοναζόντων τῶν τελευταίων, διότι βαθμηδὸν ἐνεκεν τῶν καταπίεσεων ἐπεξετάθη ἐν ταῖς χώραις

ἑκείναις ὁ Ἰσλαμισμὸς (1). Τῶν κατοίκων τῆς Κοριτσαίας περιφέρειας ὁ Πουκεβίλ ἀναριθμᾷ τὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πληθυσμὸν εἰς 6080 οἰκογενείας (Περιηγ. τομ. 3, βιβ. Ζ. κεφ. ΙΣΤ'). Ἐπικρατοῦσα γλῶσσα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ εἶναι ἡ ἀλβανικὴ, διότι ἡ φυλὴ αὕτη ὑπερπλεονάζει· λαλεῖται δὲ ἡ βλαχικὴ ἰδίως παρὰ τοῖς ἐνοικοῦσι τὴν Μοσχόπολιν, τὴν Σίπτοκαν καὶ τὰς πέριξ αὐτῶν ἐνιδρυμένας ὀλίγας κώμας καὶ χωρία, τὴν δὲ βουλγαρικὴν γλῶσσαν (2) λαλοῦσιν οἱ κατοικοῦντες τὴν Βοβοστίτζαν, τὸ Δρένοβον, καὶ τὴν ἐκείθεν τῆς Σβέσδας περιοχὴν τῆς Δεβόλης. Τῶν τριῶν τούτων φυλῶν οἱ ἄνδρες γνωρίζουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ τὴν γραικικὴν διάλεκτον ὡς ἐκ τῶν σχέσεων αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ Μακεδόνων Ἑλλήνων.

Οἱ τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς τῆς Κοριτσαίας διοικήσεως ἐνοικοῦντες χριστιανοὶ καὶ Μωαμεθανοὶ δύο κυρίως ἐπιτηδεύματα ἐξασκοῦσι, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν τεκτονικὴν· τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην τέχνην ἀνέκθεον τοσοῦτον ἐξειδικασμένως μετέρχοντο, ὥστε παρὰ τοῖς Ἡπειρώταις οἱ κτίσται ὀνομάζοντο γενικῶς Κοριτσαλίδες, οἱ δὲ τὰς πεδινὰς κώμας καὶ τὰ χωρία κατοικοῦντες καλλιεργοῦσι συστηματικῶς καὶ ἐπιτηδείως τὰς γαῖας των, καὶ σπάνιοι εἰσὶ μεταξὺ τῶν Ὀθωμανῶν οἱ ἀποδημοῦντες ἐπὶ στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ· ἀλλὰ καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἰσὶν ἄμμοιροι τῆς τῶν ὅπλων ἐξασκήσεως.

Περὶ τοῦ ὀνόματος, ὅπερ ἡ διοικητικὴ αὕτη περιφέρεια τῆς νέας Ἡπείρου ἐκέκτητο ἕως τῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς, οὐκ ἔχομέν τι θετικὸν εἰπεῖν (3), οὐ-

(1) Παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς τῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας Κοριτσαίας οὐκ ὀλίγα λείψανα τῆς προγονικῆς λατρείας παρατηροῦνται. Μεταξὺ τούτων ἀναφέρομεν τὴν πίστιν καὶ εὐλάβειαν τῶν Ὀθωμανίδων τῆς πόλεως, αἵτινες κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Γεωργίου συστηματικῶς πορευόμενοι εἰς τὴν πηγὴν τὴν παρὰ τὴν νῆδον τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, καλουμένην κοινῶς Ἁγίασμα, λούονται εὐλαδῶς εἰς ψυχικὸν ἁγιασμόν. Ὡσαύτως ἀναφέρομεν καὶ τὴν ἐνδειξὴν τοῦ βαθέως σεβασμοῦ, ἐν πάντες σχεδὸν οἱ ἐπιτόπιοι Ὀθωμανοὶ καταδεικνύουσιν, ὡσαύτως διέρχονται ἢ πλησιάζουσιν εἰς χριστιανικὰ σκηνώματα, καὶ τὸ ἔθιμον, ὅπερ διατηροῦσι καὶ ἐξασκοῦσιν οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων Βοσκοπῆς καὶ Τσοκόδας, κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, οἱτινες ἐπὶ ἀργυρολογίᾳ περιέρχονται ἄθροντες εἰς τὰς αἰκίας τῶν συνεχωρίων τὸ ἑρσηκευτικὸν ἄσμα, ὅπερ καὶ οἱ πέριξ χριστιανοὶ ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπέδουσιν.

(2) Τῆς χώρας ταύτης τὰ τοπικὰ ὀνόματα, ὡς καὶ τὰ τῶν ἄλλων Ἡπειρωτικῶν καὶ Μακεδονικῶν χωρῶν, ἔχουσι κατὰ τὸ πλεῖστον Σλαβικὴν καταγωγὴν. Ταῦτα δὲ ἐμπροσθεντὰ καὶ ἐπιβλήθηκα ἀπὸ τῆς Βουλγαρικῆς κατακτῆσεως, κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος οὐκ ἐπλάσθησαν, ἀλλὰ διηρμηνεύθησαν σλαβιστί, καὶ τούτου δι᾽ ἕνα φέρομεν τὰ ὀλίγα ταῦτα· Σβέσδα=σέλας ἢ Σελασφόρος. Δρένοβον=Κρανιά. Τέροβον=Ἀκανθα. Γκόρρα=Γψηλὴ, Μπέλλα=Βούτα=λευκὴν ὕδωρ, κτλ.

(3) Μεταξὺ τῶν ἀρχαίων τῆς Νέας Ἡπείρου ἑθναρίων ἀναφέρεται καὶ τὸ τῶν Παρθίνων ἢ Παρθίων, ὅπερ καὶ πόλιν βεβαίως ἐκέκτητο Παρθίον καλουμένην. Ὁ Πολύβιος (Βιβ. Ζ, σελ. 1506) ἱστορεῖ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι παρέδωκαν τῷ βασιλεῖ τῶν Ἰλλυριῶν Πλευράτῃ λόγῳ συμμαχίας, δύο πόλεις Ἰλλυρικῆς ἀνη-

δεύια δὲ ἀμφιβολία, ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἐγκλωβήθη ὑπὸ Ἰλλυριῶν, πρὶν ἢ καὶ αὐταὶ αἱ ὄμοροι αὐτῆς χωραὶ κατακτηθῶσιν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, οἵτινες τῆς κατακτηθείσας τότε Ἡπειρωτικῆς χώρας ἐκάλεσαν Κάτω Μακεδονίαν. — Τούτων αἱ Παραπίνδιοι ἐνομασθήσαν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ Πρεβαλλιτάνα ἐπαρχία, δι' οὗς λόγους ἐν τῇ προεκτεθειμένῃ τῆς Ἀχρίδος μονογραφίᾳ ἐξηγήσαμεν. Ὁ αἰδίδμος Μελέτιος ὁ Γεωγράφος τίθησιν εἰς τὴν πόλιν τῆς Κοριτσαίας τὴν ἀρχαίαν πόλιν τὰς Ὀρμας, ἀλλ' ἡ μαρτυρία αὕτη οὐκ ἔχει κῦρος, διότι ἐπὶ τοῖς ἄλλοις οὐδὲν ἐρείπιον ἀρχαίας πόλεως φαίνεται αὐτόσε (1), καὶ ἴσως ὁ ῥηθὴς γεωγράφος, ἀκούσας τὸ ὄνομα, Ὀρμὰν Τσεφλίκι, ἀποδιδόμενον εἰς θέσιν τινὰ πλησίον τῆς Κοριτσαίας, ἔθηκεν αὐτόσε τὰς Ὀρμας. Μεσαιωνικαὶ πόλεις κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὑπῆρχαν ἡ Σελασφόρος, τὸ Μπάρτσι, ἡ Δεάβολις, μικρὰ καὶ μεγάλη, ἡ Ἐμπορία, τὸ Μπιθικούκι, ἡ Νικολίτσα καὶ ἡ Ἰππιόχιζ, ἅπασαι τανῶν κώμας καὶ χωρία. Σώζονται ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καὶ τινὰ ἐκ τῶν Βυζαντινῶν φρουρίων, οἷον τὸ ἐν τῇ πόλει τῆς Κοριτσαίας συντηρούμενον ἀρκούντως, καὶ τὸ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ξηροβουνίου, ὅπερ ὑποσυντηρούμενον δεικνύει τὴν ἔκτασιν καὶ ὀχύρωσιν του, ὡσαύτως καὶ τὸ Κισουτέτι (2) τὸ παρὰ τὸ ὄρος τῆς Ἐμπορίας κείμενον.

Ταῦτα περὶ τῶν ἀφορώντων τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀρχαιότητα τῆς Κοριτσαίας ἐπαρχίας· περὶ δὲ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ πόλις Κοριτσαῖα ἰδρῦθη, μὴ ἔχοντες θετικὸν τι ἀπομνημόνευμα ἐκτιθέμεθα τὰς ἐπομένας

κούσας εἰς τὴν Φίλιππον, τὴν Λιγνιδὸν καὶ τὴν Πάρθον. Ἀλλὰ καὶ Παρθιαῖα ὄρη ἀπαντῶμεν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, τὰ χωρίζοντα τὴν παλαιὰν καὶ νέαν Ἡπείρον, ἅτινα καθ' ἡμᾶς τίθενται ἐν τῇ προεκτεθειμένῃ ὄρεινῃ σειρῇ τῆς Γραμμίτσας ἢ Κιάρι, καὶ ὑποτοπάζομεν ὅτι ἡ ἄλλοτε ἀξιόλογος πόλις Μπάρτσι καὶ τῶν χωρίων τῆς Κοριτσαίας ἐπαρχίας, (ἐν ᾗ καὶ ἐρείπια ἀρχαῖα σώζονται) παρεφθάρη ἐκ τῆς Πάρθου ἢ Παρθίου. Οὐκ ἔστι λοιπὸν παράτολμον τὸ γνωματεῦσαι, ὅτι οἱ Πάρθιοι ἢ Παρθῖνοι ἐνώκεον τὴν χώραν ταύτην, εἰς ἣν ὁ Πουκεβίλ ἀθαιρέτως ἐξηγῶν τὸ τοῦ Στρέβωνος τίθησι τοὺς Κορβίους καὶ Λυγκοῖς, ἔθνη μᾶλλον Μακεδονικὰ θεωρούμενα.

(1) Εἰρείπια ἀρχαίων πόλεων πλεῖστα εἰς διαφόρους θέσεις τῆς Κοριτσαίας ἐπαρχίας διατηροῦνται, εἰς τὰ χωρία Βοβοστίτζαν, Ζαχματίστι, Κολέντση, Τέραντη, Μπιθικούκι, Σβέσδαν, Μπάρτσι καὶ Σίπτοκαν. Εἰς τὰ ἐρείπια λοιπὸν ταῦτα ζητητέον καὶ τὰς Ὀρμας τοῦ Μελετίου καὶ τὸ Κρεώνιον καὶ τὴν Γοτθίαν καὶ τὴν Γεροῦντα, καὶ εἴτινα ἄλλην πόλιν ἀπομνημονεύει ὁ Πολύβιος.

(2) Κισουτέτι, ἀλβανικὴ λέξις ἐκ τοῦ Citaite, φρούριον διάσημον, κτίσμα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὅπερ ἐπισκευασθὲν παρὰ τῶν κατακτητῶν Ὀθωμανῶν συνετηρεῖτο ἐνοικουμένον καὶ φρουρούμενον μέχρι τοῦ 1824 ὑπὸ 20 περίπου ὀθωμανικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ἔχειρον τὸ κρονόμιον τοῦ μὴ στρατεύεσθαι καὶ φορολογεῖσθαι, ὑπὸ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ συνοδεύειν τοὺς ἐκείθεν διαδιδραζομένους δημοσίους θησαυροὺς, καὶ τοῦ παρατηρεῖν ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ φρουρίου τὴν ἐμπάνειν τῆς νέας σελήνης, ἐν ἀναγγέλλωσι τοῖς ἐμοθησκόις τὴν ἐναρξιν τοῦ Ῥαμαζανίου καὶ Μπαϊραμίου. Ἐν τῇ ἀνωτέρῃ δὲ ἐποχῇ ἐγκαταλείφθη καὶ ἠρημώθη, ἀφοῦ ὁ Μουσταμπετῆς Πλιάσας (περὶ οὗ κατωτέρω) ἀφῆρσε τὰ ἐν αὐτῇ τηλεβόλα, καὶ τὰ μετακόμισεν εἰς τὸ τῆς Κοριτσαίας φρούριον.

παρατηρήσεις. — Δύο παραδόσεις περί τῆς ιδρύσεως τῆς ῥηθείσης πόλεως φέρονται παρὰ τοῖς Κοριτσαίοις, ἡ μὲν, ὅτι κατὰ τὴν θέσιν ταύτην ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἔκειτο ἀξιόλογον ξενοδοχεῖον, κτήμα Ἰγναμοῦ (κόρης) ἐχούσης τὴν ἔδραν τῆς ἐν τῷ τότε ὀχυρωτάτῳ φρουρίῳ, καλουμένου Κρουτάτι, καὶ ὅτι περὶ τὸ ξενοδοχεῖον ἐκεῖνο, τῆ συνδρομῇ καὶ προθυμίᾳ τῆς εἰρημένης ιδιοκτητοῦ καὶ κυριάρχου ἐνιδρύθη πόλις, εἰς ἃ ἀπεδόθη τὸ ὄνομα Κοριτσαῖ ἐκ τοῦ κόρη. Ἡ δευτέρα παράδοσις ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σουλτάν Ἀμουράτου τοῦ Α΄, ὁ ἀρνησίχριστος Χοτσαῖ Ἰμπροχώρης (1) ἀνήγειρεν ἀξιόλογα παλάτια ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, εἰς ἣν ἐνιδρύθη τῆ προθυμίᾳ αὐτοῦ ἡ περὶ ἣς ὁ λόγος πόλις, ὑπὸ τὸ ὄνομα Κοριτσαῖ, Ἐπισκοπῆς κα-

(1) Κατὰ κοινὴν παράδοσιν ὁ Χοτσαῖ Ἰμπροχώρης ὑπῆρξεν υἱὸς ἱερέως τινὸς ἐκ τῆς ἐπαρχίας Πριματῆς καὶ τῆς κώμης Παναρέτης, ὅπου, ὅτε ἐκεῖθεν διέβη ὁ Σουλτάν Μεχμέτης (θετικώτερον εἶπεῖν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Σουλτάν Ἀμουράτης) κατακτητῆς τῆς Ἀλβανίας, παρέλαθε νεανίαν ὄντα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ὡς υἱὸν σημαντικοῦ πατρὸς, καὶ διὰ τῶν τότε ἐν χρήσει δελεαστικῶν τρόπων καὶ καταναγκάσεων κατώρθωσε τὴν θετικὴν ἐξομωσίν του. Ἀνδρεῖς καὶ εὐφυῆς ὁ ῥηθείς ἀρνησίχριστος νεανίας ἐπεδίθη εἰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον καὶ προσεδάσθη εἰς στρατηγικὴν ἀξίωμα χάριν τῶν ἀνδραγαθιῶν του, στρατηγὸς δὲ ὢν ἐν τῇ ἐκπορθήσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐθριάμβευσε κατασχὼν τὴν τῶν Ψωμαθίων, συνοικίαν καὶ ἐν ταύτῃ εἰς δεῖγμα τοῦ θριάμβου του, σουλτανικῇ ἐπιτιμῇ λαβὼν τὸν ἐκεῖσε λαμπρὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου μετέβαλεν αὐτὸν εἰς φερώνυμον ὀθωμανικὸν τέμενος, εἰς ἃ ἀφίρωσεν ἰκανῆς ἀξίας κτήματα, καὶ εἰς ἀξιοπρεπεστέρην συντήρησιν αὐτοῦ τῷ ἐπιχορηγήθησαν αἱ πρόσδοσι πάντων τῶν ἐν τῇ συνοικίᾳ ἐκεῖνῃ εἰρημάτων καὶ οἰκοπέδων, ἅτινα δικαιωματικῶς ἐνέμοντο οἱ τοῦ τεμένους ἐκείνου δικαιοῦνται, οἵτινες ἐξ αὐτοῦ κατήγοντο. Γαλήρικως ἤδη ὁ ῥηθείς ἀρνησίχριστος Ἀλβανὸς καθικέτευσε τὸν τότε Σουλτάνον Μπαγιαζίτην (περὶ τὰ τέλη τῆς 16^{ης} αἰωνοεταετηρίδος) ὅπως τῷ χορηγήθῃ ἡ ἀδεία, ἵνα ἐπανακάμψῃ καὶ ἐγκαταβῇ εἰς τὴν πάτριον γῆν. Χάριν λοιπὸν τῶν πρὸς τὸν θρόνον ἐκδουλεύσεων του ἐκπληρώσας τὴν αἴτησίν του ὁ Σουλτάνος συνώδευσε αὐτὴν διὰ φερμανίου χορηγούντος αὐτῷ τε καὶ τοῖς γνησίοις ἐγγόνοις του τὸ προνόμιον τοῦ ἐπικαρπύσθαι πλουσίας προσόδους ἐθνικῶν κτημάτων πολλαχοῦ τῆς ἐπικρατείας κατεμένων. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει καταβὰς ὁ γέρων Ἰμπροχώρης εἰς τὴν Ἀλβανίαν, καὶ διὰ λόγους ἀγνώστους, (ὅπως διότι οἱ συγγενεῖς του ἀπειστρέφοντο αὐτὸν) ὀλίγον χρόνον διέμεινε ἐν τῇ Παναρέτῃ, καὶ μεταβὰς εἰς τὴν Κοριτσαῖαν χώραν ἀνήγειρε τὰ ὡς εἴρηται ἐν τῇ Κοριτσαῖ παλάτια, καὶ ἐσπευσεν εἰς τὸ καταστήσαι τὸν εἰρημένον ναὸν τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς τέμενος ὀθωμανικόν, ὡς καὶ ἐν τοῖς Ψωμαθίοις, εἰς ἃ σταθερῶς ἀφίρωσεν ἐκ τῶν πλησίον κτημάτων τῆς σουλτανικῆς δωρεῆς τὴν ἐγγυῖαν ἐπικαρπίαν ἕνδεκα κωμῶν καὶ χωρίων τῆς Κοριτσαῖας ἐπαρχίας, τὰ τε ἰδαφονόμια πάντων τῶν ἐν τῇ Κοριτσαῖ οἰκημάτων τὰς προσόδους δὲ ταύτας προσδιώρισεν εἰς τὴν διαύθυνσιν καὶ ἐπιστάσιν τῶν ἀπογόνων του, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰμπροχώρη-Ἐδάλ (πρῶτος ἐπιτάκτης), οἵτινες κατὰ διαταγὴν διευθετοῦντες καὶ νεμόμενοι αὐτάς, προσενέμοντο καὶ τὰς ὑπολοίπους προγονικὰς προσόδους κτημάτων μεγάλης ἀξίας, κατεμένων ἐν τῇ Σκόδρᾳ, ἐν τοῖς Ἰωαννίνοις καὶ ἐν τῇ Βαθυλῶνι, μόνον τὸ πεμπτημόριον αὐτῶν διαδιδάσκοντες εἰς τὸ σουλτανικὸν ταμεῖον. Ὁ τάφος τοῦ εἰρημένου Ἰμπροχώρη δεικνύεται ἐν τῷ ῥηθέντι φερώνυμῳ αὐτοῦ τεμένει, καὶ θερμὸν σεβασμὸν οἱ Κοριτσαῖοι ὀθωμανοὶ προσφέρουσι εἰς τὸ μνημεῖον αὐτό.

λουμένης πρότερον τῆς θέσεως ἐκεῖνης, διότι ἐτίωζετο καὶ συνετηρεῖτο ἀξιόλογος μονή, ἡ τῆς Κοιμησεως τῆς Θεοτόκου, ἣτις ἀνηγέρθη τῷ 1325, ὡσαύτως δὲ καὶ ναὸς ἀξιοπρεπῆς, ὁ τῆς ἀγίας Παρασκευῆς, ὃν ὁ ῥηθείς Ἰμπροχώρης μετέβαλεν εἰς μωαμεθανικὸν τέμενος· ἡ παράδοσις δὲ αὕτη ὑποβάλλεται καὶ ὑπό τινος τουρκικοῦ ἀπομνημονεύματος, ὅπου ἀποδίδεται εἰς τὸν ἴδιον Ἰμπροχώρη, ὡς ἰδιοχείριον σημεῖωμα αὐτοῦ. Ἐκ τῆς πρώτης τῶν δύο αὐτῶν παραδόσεων συνάγεται, ὅτι ἡ Κοριτσαῖ ἀνηγέρθη πολλῶ πρὸ τῆς ὀθωμανικῆς κατακτήσεως, τοῦτο δὲ καὶ ἡ δευτέρα παράδοσις ὑπεμφίνει ἀναφέρουσα, ὅτι περὶ τὸ 1490, ὅτε ἐγκατόκησεν αὐτόσε ὁ Ἰμπροχώρης, ἐσιώζοντο οἱ προεκτεθέντες ἀξιοπρεπεῖς ναοὶ, καὶ ἡ θέσις ἔφερε τὸ ὄνομα Ἐπισκοπῆ. Ὅθεν συμβιβάζεται ἡ παράδοσις αὕτη, ἐὰν παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Ἰμπροχώρης ἐξελέξατο εἰς ἔγερσιν τῶν παλατιῶν του, ἐδάφη καίμενα παρὰ τὴν συνοικίαν τῆς τότε ἐκνευρισμένης πόλεως Κοριτσαῖς, ἣτις ἐκαλεῖτο Ἐπισκοπῆς συνοικία, καὶ μετὰ τὴν ἐγκατοίκησιν ἐκεῖνου ἐνόκησεν αὐτόσε καὶ ἕτεροι ἐκ τῶν ἤδη προσηλύτων Ἀλβανῶν· διὸ ἡ πόλις ἀνεξωογονήθη λαβοῦσα τοιαύτης βαρύτητος ἐνοικον καὶ πρόμαχον, οὗ τινος οἱ ἀπόγονοι καὶ νῦν ὑφίστανται σημαίνοντες ὅπως οὖν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Τὴν ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐνίδρυσιν τῆς Κοριτσαῖς ἐνδεικνύει ἐπὶ τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ ὡς εἴρηται ἀρχαῖον φρούριον αὐτῆς, τὴν δὲ ὑπερξίν τῆς ἐπὶ τῆς κατακτήσεως ἐξάγομεν καὶ ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ Ἀμήρου, ὅστις ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Κατιλικίων (ἅτινα ὑπῆρχον ἀνεγνωρισμένα ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ κατακτητοῦ Σουλτάν Μεχμέτου) ἀναφέρει Κατιλικίον Β΄ τάξεως ἀριθ. 138 ἐν τῇ πόλει Κοριτσαῖ (Κοριτσαῖ), ἔδρα τότε τοπάρχου οὔσης. Ἀλλὰ ὅποιον ὄνομα ἡ πόλις αὕτη ἔφερεν ἐν τῇ Βυζαντινῇ ἐποχῇ; Τὴν ἐτυμολογίαν τῆς πρώτης παραδόσεως θεωροῦμεν ἀπαράδεκτον, καὶ περὶ τούτου ἐξηγοῦμεθα ἐν τοῖς ἐπομένοις.

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΟΡΑΗ.

(Συνέχ. Ἰδε φυλλῆς. 439.)

19

Ἐκ Περσιῶν, 27 Νοεμβρίου 1821.

Πρὸς τὸν Κ. Α. Κοντόστουλον.

Ἀγαπητὲ συμπατριῶτα,

Εὐχριστῶ ὅτι με ἐνθυμήθης. Τὴν ἐπιστολὴν σοῦ τῆς 9 τοῦ παρόντος ἀνέγνωσα με εὐχαρίστησιν παρ